

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA NUTQ O'STIRISH
TAMOYILLARI

Salomova Baxtiniso

Termiz davlat pedagogika instituti 1-kurs magistri

Annotatsiya. *Mazkur maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning nutqini rivojlantirish tamoyillari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan yoritiladi. Unda nutq o'stirish jarayonining asosiy yo'nalishlari, ya'ni og'zaki va yozma nutqni shakllantirish, so'z boyligini kengaytirish, to'g'ri va ravon fikr ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida izchillik, tizimlilik, ongli o'zlashtirish, faollik va amaliy yo'naltirilganlik kabi tamoyillarning ahamiyati ochib beriladi. Maqolada o'qituvchi faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi metod va usullar ham ko'rsatib o'tiladi. Ushbu tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'lim jarayonida nutqni rivojlantirish ishlarini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, ona tili darslari, nutq o'stirish, og'zaki nutq, yozma nutq, izchillik tamoyili, tizimlilik tamoyili, individual yondashuv, so'z boyligini oshirish.*

Аннотация: *В данной статье с научно-педагогической точки зрения рассматриваются принципы развития речи учащихся начальной школы на родном языке. Анализируются основные направления процесса развития речи, а именно: формирование устной и письменной речи, расширение словарного запаса и развитие навыков правильного и беглого выражения мысли. Также раскрывается важность таких принципов, как последовательность, систематичность, осознанное освоение, активность и практическая направленность в образовательном процессе. В статье также представлены методы и приемы, способствующие повышению эффективности педагогической деятельности. Результаты данного исследования послужат для дальнейшего совершенствования работы по развитию речи в процессе начального образования.*

Ключевые слова: *начальное образование, уроки родного языка, развитие речи, устная речь, письменная речь, принцип последовательности, принцип систематичности, индивидуальный подход, развитие словарного запаса.*

Abstract: *This article discusses the principles of developing students' speech in primary school native language classes from a scientific and pedagogical point of view. It analyzes the main directions of the speech development process, namely, the formation of oral and written speech, expanding vocabulary, and developing the skills of correct and fluent expression of thought. It also reveals the importance of such principles as consistency, systematicity, conscious mastery, activity, and practical orientation in the educational process. The article also shows methods and techniques that serve to increase the effectiveness of teacher activity. The results of this study will serve to further improve speech development work in the primary education process.*

Keywords: *primary education, native language lessons, speech development, oral speech, written speech, principle of consistency, principle of systematicity, individual approach, vocabulary development.*

Boshlang'ich ta'lim tizimi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Ayniqsa, ona tili darslari orqali o'quvchilarning nutqini rivojlantirish ularning tafakkuri, dunyoqarashi va muloqot madaniyatini shakllantirishda alohida ahamiyatga ega. Nutq o'stirish jarayoni o'quvchilarning fikrni to'g'ri, ravon va aniq ifodalash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Nutq o'stirish ikki asosiy yo'nalishda amalga oshiriladi: og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish. Og'zaki nutq orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon etishga o'rganadilar, yozma nutq esa ularning savodxonligini, fikrni mantiqiy va izchil ifodalash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, nutq o'stirish jarayonida o'quvchilarning so'z boyligini kengaytirish, nutq madaniyatini rivojlantirish ham muhim vazifa hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutqni rivojlantirish ma'lum tamoyillar asosida olib boriladi. Avvalo, izchillik tamoyili muhim o'rin tutadi. Unga ko'ra, nutq o'stirish jarayoni oddiydan murakkabga qarab bosqichma-bosqich tashkil etiladi. Tizimlilik tamoyili esa darslarning o'zaro bog'liqligini ta'minlaydi. Har bir mashg'ulot oldingi bilimlarni mustahkamlash va keyingi bosqichga tayyorlashga xizmat qiladi.

Ongli o'zlashtirish tamoyiliga muvofiq, o'quvchilar nutqiy materialni tushunib o'zlashtirishlari zarur. Bu esa ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Faollik tamoyili o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini talab etadi. Ular savollarga javob berish, suhbatda qatnashish, o'z fikrini bildirish orqali nutqiy faoliyatini rivojlantiradilar. Amaliy yo'naltirilganlik tamoyili esa o'rganilgan bilimlarni hayotda qo'llay olishga yo'naltirilgan bo'ladi. Individual yondashuv tamoyili asosida esa har bir o'quvchining qobiliyati va imkoniyatlari hisobga olinadi.

Nutqni rivojlantirishda turli metod va usullardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Jumladan, savol-javob usuli o'quvchilarning fikrlashini faollashtiradi. Hikoya tuzdirish, rasm asosida gapirtirish, matn bilan ishlash kabi mashg'ulotlar ularning og'zaki va yozma nutqini boyitadi. Shuningdek, rolli o'yinlar va interfaol metodlar o'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi hamda erkin fikr bildirishga undaydi.

Bu jarayonda o'qituvchining roli alohida ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarga to'g'ri yo'naltirish beradi, nutqiy faoliyatni tashkil etadi va ularni rag'batlantirib boradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning nutqidagi xatolarni o'z vaqtida tuzatish va ularga to'g'ri namuna ko'rsatish ham muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutq o'stirish tamoyillariga amal qilish o'quvchilarning erkin fikrlashi, to'g'ri va ravon so'zlashi hamda muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bois mazkur jarayonni samarali tashkil etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyatlar

1. Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2021.
2. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2019.
3. Abdullayeva Q. va boshqalar. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2020
4. O'quv jarayonida nutq faoliyati. -T.:O'qituvchi .1995.80-b.
5. Nisanbayeva A.Q. O'zbek tili darslarida matn vositasida o'quvchilar nutqini o'stirishning metodik asoslari.
6. Nishonaliyev U.N. Ta'lim standarti va pedagogik innovatsiyalar //Xalq ta'limi jamiyati.-T.: 1999. 6-son. -28-31-b.